ORGANISATIE

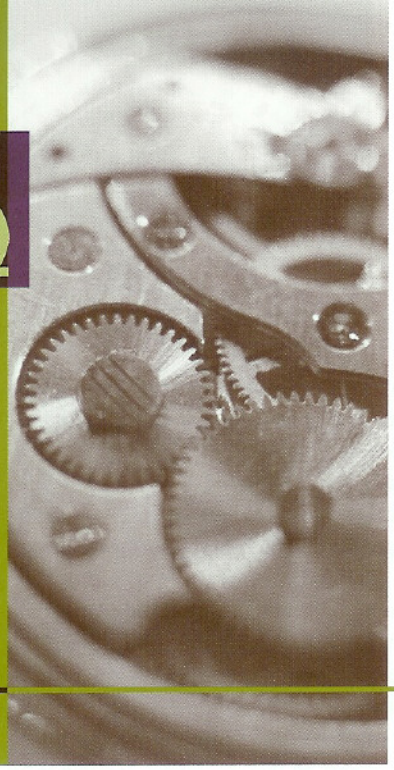

Van bedrijfsbrandweer naar

Dat elk bedrijf de plicht heeft om het een en ander te regelen op het gebied van bedrijfshulpverlening, hoeft aan de lezer van dit blad niet te worden uitgelegd. Dat bedrijfshulpverlening iets anders is dan een bedrijfsbrandweer lijkt ook duidelijk. Toch blijkt in de praktijk dat over dit laatste veel misverstanden bestaan. Waar zitten de verschillen?

ARTHUR ZANDERS

Drs. Ing. A. Zanders is adviseur op het gebied n veiligheids- en crisis-management. Hij studeerde af in een echnische richting, als randweerofficier en als rbeids- en organisatie-ycholoog. (www.zct.nl)

Er wordt wel eens beweerd dat het invoeren van de verplichting tot het hebben van bedrijfshulpverlening bij veel bedrijven heeft geleid tot een afname in plaats van een toename van het veiligheidsniveau. Want er zijn nogal wat bedrijven die toen hun bedrijfsbrandweer hebben opgedoekt en vervangen door een beperktere hulpverleningsorganisatie. Andere bedrijven hebben juist een bedrijfshulpverleningsdienst opgericht naast hun eigen brandweer.

Wat is nu eigenlijk het verschil tussen een bedrijfsbrandweer en bedrijfshulpverlening?

In de praktijk worden deze twee vaak als dichotome variabelen beschouwd, met BHV aan de ene kant en de brandweer aan de andere. Toch is dit feitelijk niet juist. De begrippen hebben een lading en betekenis gekregen die niet altijd kloppen. Zo is een bedrijfsbrandweer eigenlijk gewoon een vorm van BHV. Er zijn bedrijven die alleen maar de naam van de organisatie hebben veranderd of gewoon aanvoeren dat de BHV wordt gevormd door de bedrijfsbrandweer, soms in combinatie met een groep EHBO'ers. Bedrijfshulpverlening wordt meestal geassocieerd met een soort minimumvariant. Een brandweer is uitvoerig opgeleid en beschikt over complete brandweervoertuigen, terwijl de BHV'er het moet doen met een cursus van een dag en een poederblusser.

Bedrijven die niet verplicht een bedrijfsbrandweer hebben, kunnen die eigenlijk wel afschaffen

Wanneer is een organisatie een brandweer

Er is een categorie die gemakkelijk te benoemen is: de op basis van art. 13 in de Brandweerwet aangewezen bedrijven. Burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het bedrijf ligt, hebben het bedrijf verplicht tot het hebben van een brandweer, inclusief de eisen die eraan gesteld worden.

Daarnaast zijn er veel bedrijven die uit eigen beweging voor een brandweer kiezen. Vaak geen onverstandige keuze want, hoewel niet goedkoop, kan de brandweer haar eigen kosten bij een enkel incident soms voor jaren 'terugverdienen'. Maar niet in alle bedrijfssituaties is dat het geval. Bovendien zijn er nogal wat verschillen in kwaliteit en inzetbaarheid.

Wanneer we iets een brandweer noemen is in dit geval niet helemaal duidelijk.

Over het algemeen spreken we over een bedrijfsbrandweer als de organisatie werkt volgens bij de (overheids-)brandweer gangbare procedures en de mensen zijn opgeleid volgens de hier gebruikelijke opleidingen.De eerlijkheid gebied te zeggen dat er nogal wat brandweren bestaan in bedrijven waarvan betwijfeld kan worden of zij die naam verdienen. Drie mensen met een brandwachtopleiding, een busje en een motorspuitaanhanger kunnen we moeilijk een brandweer noemen.

Nadelen overheidsbrandweer voor bedrijven

Van zowel de ene als de andere variant van hulpverlening zijn wel voor- en nadelen te bedenken. Er zijn genoeg voorbeelden van bedrijven waar de schade aanzienlijk lager uitviel en waar het bedrijf veel sneller weer kon opstarten dankzij het optreden van een eigen brandweer. Zet op een grote productielocatie de kosten van een dag oponthoud maar eens af tegen de kosten van de brandweer.

Zonder de kennis en ervaring van de overheidsbrandweer te willen bagatelliseren, dienen bedrijven zich wel te realiseren dat de expertise van de overheidsbrandweer zeer algemeen is en dat die nooit die specifieke kennis en lokale bekendheid van een goede bedrijfsbrandweer kan evenaren. De meeste overheidsbrandweren beschikken bijvoorbeeld niet eens over de juiste explosieveilige communicatiemiddelen om in chemische fabrieken naar binnen te kunnen.

Daarnaast is er een verschil in belangen. Bij een grotere brand of ramp heeft de overheid waarschijnlijk andere prioriteiten dan die van elk individueel bedrijf waardoor minder ondersteuning geleverd wordt dan gewenst.

De (minimale) variant van bedrijfshulpverlening is gericht op het in veiligheid brengen van mensen in het bedrijf. Hierbij kan nog wel een klein brandje worden geblust maar niet meer dan dat. Het voorkomen van directe schade, en erger nog bedrijfsuitval, speelt hier nauwelijks een rol.

bedrijfshulpverlening

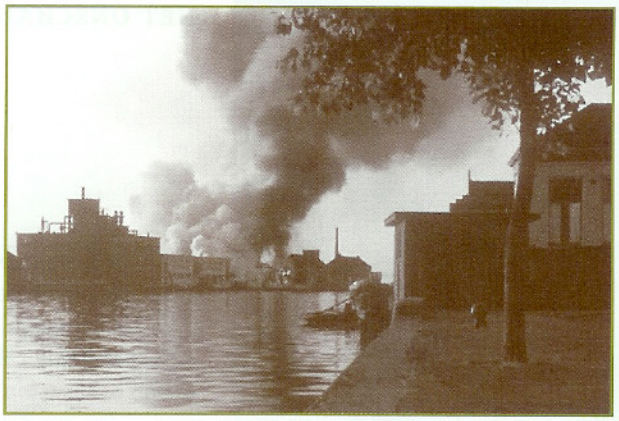

Brand in de cacaofabriek 'De Mooriaan'aan de Veerdijk in Wormer, 1961 (Fotoarchief Henk van 't Loo)

Dit klinkt misschien als een pleidooi voor het hebben van een eigen brandweer. Toch is dat niet de bedoeling. Bedrijven denken in kosten en baten. En ook hier geldt dat hierin een redelijke balans moet zijn. De veiligheid van mensen is een basisvoorwaarde, maar voor het beperken van schade kan een zakelijke afweging plaatsvinden. Bij een bedrijf zonder specifieke grote gevaren en de overheidsbrandweer om de hoek is een eigen brandweer een kostbare hobby.

Schaf de bedrijfsbrandweer vooral af!

Bedrijven die niet verplicht zijn tot het hebben van een bedrijfsbrandweer, zouden deze eigenlijk kunnen afschaffen. Voordat nu verschillende lezers boze brieven gaan sturen, wil ik dit enigszins nuanceren. Het probleem met bedrijfsbrandweren is vooral de discussie wanneer er nu sprake is van brandweer en waar zij dan aan zouden moeten voldoen. Veel brandweren doen zo hun best om een kopie van een overheidsbrandweer te worden. Hiermee wordt de bedrijfsbrandweer niet alleen onnodig kostbaar, maar wordt ook het doel uit het oog verloren: het snel kunnen bieden van voor het bedrijf specifieke hulp.

Door de brandweerorganisatie los te laten, ontstaat de keuzevrijheid om taken uit te voeren die voor het bedrijf de moeite waard zijn. Voor sommige bedrijven is het misschien veel nuttiger te kijken naar opleidingen die in de offshore gegeven worden dan naar die de regionale brandweer aanbiedt.

What's in a name

Bedrijfshulpverlening, bedrijfsbrandweer, het zijn termen die toch een beeld oproepen. Er is wel wat voor te zeggen geen van beide aanduidingen te gebruiken en te kiezen voor een meer waardevrije naam. In sommige bedrijven, vaak al Engelstalig georiënteerd, spreekt men bijvoorbeeld van een *emergeny response team*.

Het voordeel is dat buitenstaanders de organisatie niet meteen in een bepaalde hoek plaatsen en dat het bedrijf de invulling gemakkelijker zelf kan vormgeven. Er kleeft wel een nadeel aan. Als bij een incident met de overheid wordt samengewerkt, is de positie van een bevelvoerder bedrijfsbrandweer voor de officier van dienst van de overheid duidelijker dan die van de 'ER teamleader'. Maar een goede voorbereiding, door regelmatig contact en samen oefenen, neemt dit probleem weg.

Bedrijfshulpverlening is maatwerk

De bedrijfshulpverlening kent een aantal taken die moeten worden uitgevoerd, omdat deze nu eenmaal nodig en wettelijk verplicht zijn. Daarnaast kan het takenpakket worden uitgebreid met taken die men graag wil uitvoeren. Vaak is dan de keuze of men die overlaat aan de overheidsbrandweer of een gespecialiseerd extern bedrijf of dat men die zelf uitvoert. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan het opruimen van chemicaliën 'spills'.

Ook verregaande brandbestrijdingactiviteiten kunnen tot het takenpakket worden gerekend, maar op een bedrijfseigen wijze.

Een bedrijfsterrein met een ringnet voor bluswater met 8 bar druk heeft misschien helemaal geen tankautospuit nodig: waterkanonnen of waterstralen rechtstreeks van een hydrant zijn net zo effectief. Dit scheelt in materieel maar ook in opleiding.

Een gevaar van het loslaten van de 'brandweeraanpak' is er ook. De brandweer beschikt over goede, op basis van veel ervaring ontstane, werkwijzen. Bij BHV zien we soms hulpverleners die met ademlucht, een katoenen werkpak en een bouwhelm een ruimte gaan verkennen waarin brand is. Een manier van werken die elk brandweerkorps onacceptabel en uiterst gevaarlijk zou vinden. Hier zijn dus wel de procedures, maar niet de taken van een brandweer overboord gezet.

Effecten belangrijker dan risico

In de afgelopen tijd zijn we nogal eens betrokken geweest bij organisatieveranderingen waarbij de bedrijfsbrandweer naar een andere vorm van bedrijfshulpverlening getransformeerd moest worden. Hierbij zijn er een aantal valkuilen die in het oog springen.

Vaak wordt risico als uitgangspunt voor de benodigde hulpverlening genomen. Dit is echter maar ten dele terecht. Voor hulpverlening is niet zozeer het probalistische aspect als wel het deterministische aspect van risico belangrijk. Met andere woorden, het zijn vooral de effecten die bepalend zijn, niet de kansen. Veel rekenmethodes voor de maat van hulpverlening houden hier onvoldoende rekening mee. Bovendien is het ontwerp van een organisatie aan de hand van formules iets wat we wel bij bedrijfshulpverleners, en de adviesbureaus daarin, zien maar wat daarbuiten geen enkele organisatieadviseur zou toepassen.

Het levert vaak ook rare situaties op. Voor bijvoorbeeld het opruimen van een plas chemicaliën zijn de uit te voeren handelingen maatgevend en niet het aantal medewerkers in het bedrijf. Het zijn dan ook vooral taakanalyse en operationaliteit die de organisatie bepalen.

Het veiliger worden van het bedrijf hoeft niet altijd een reden te zijn de hulpverleningscapaciteit en -kwaliteit te verminderen. Bij nieuwbouw kan de brandveiligheid wel verbeteren maar dat wil nog niet zeggen dat het vangnet, de hulpverlening, kleiner kan.

Nieuwbouw gaat vaak ook samen met concentratie van activiteiten binnen een complex waardoor het risico wel afneemt, door het verkleinen van de kans, maar de mogelijke effecten soms juist toenemen. Waardoor het beroep op de hulpverlening, als het dan een keer mis gaat, juist groter is. ■